

K NĚKTERÝM OTÁZKÁM ROZVOJE OPERAČNÍHO UMĚNÍ A TAKTIKY PVOS

Velmi rychlý pokrok ve všech oblastech lidského poznání a bytí přináší sebou i nebývalé změny ve vedení války jako průvodního jevu antagonisticky rozdělené společnosti. Rozporuplnost současné doby je dána především válečnou hrozbou ze strany světového imperialismu v čele s USA, namířenou proti zemím socialismu. V důsledku toho se zákonitý trend stále užšího spojování vědy s praxí v zájmu uspokojování potřeb lidstva na jedné straně, paralelně prosazuje se stejnou, ne-li vyšší intenzitou i ve vojenství, na straně druhé. Z našeho hlediska je jednou z rozhodujících podmínek udržení vojenskostrategické rovnováhy a tím i zachování světového míru.

Vývojové tendence ve vojenské vědě a vševojskovém operačním umění

Jedním z nejdůležitějších činitelů, ovlivňujících připravenost ozbrojených sil socialistických států k obraně socialismu a společenského pokroku je marxisticko-leninská vojenská věda. Vliv vojenské vědy na průběh a výsledek války je tím vyšší a pronikavější, čím složitější a rozmanitější jsou metody a prostředky vedení ozbrojeného zápasu a čím větší jsou rozměry bojové činnosti ozbrojených sil a vojsk.

V obecnějším smyslu na rozvoj vojenské vědy a teorie vojenského umění, které tvoří její jádro, má nejvýraznější vliv stále větší diferenciacce a integrace v ostatních vědách, tak či onak zapojených do přípravy na válku. Výsledkem těchto vývojových procesů jsou mezi jiným pronikavé změny ve vojenské technice, v narůstání její různorodosti, složitosti, ale zejména účinnosti, a to v záj-

mu jediného cíle, tj. dosažení vítězství nad nepřítelem. Vedle čistě technických věd se prohlubují vztahy vojenské vědy se společenskými, přírodními a tzv. hraničními vědami, zvětšuje se objem informací různého druhu, vynucující si strojové zpracování a vyhodnocování, řada procesů se automatizuje, narůstající problémy ekonomického, morálně politického a psychologického charakteru.

To všechno jsou skutečnosti, které mají vliv na prohlubující se diferenciaci a integraci v samotné vojenské vědě. Dialektickou jednotu uvedeného rozporu je třeba vidět v tom, že další specializace a rozčleňování komponentů, ovlivňujících vedení ozbrojeného zápasu nikterak nevylučuje, ale naopak podmiňuje, ba co víc prohlubuje sjednocující procesy. Čím kvalifikovaněji bude tento rozpor řešen, tzn. čím hlouběji pronikne vojenská věda do podstaty moderních vojenských operací a usměrní praxi jejich přípravy a uskutečnění, tím je naděje na úspěch v příští možné válce větší. Proto také v souladu s tímto charakteristickým rysem soudobé teorie vojenského umění a praktického vedení ozbrojeného zápasu jsou stále zřetelnější integrační tendence, dané nutností vést velké operace spojeným úsilím různých druhů ozbrojených sil a vojsk. Jen tak lze dosáhnout splnění strategických cílů. Namísto dřívější relativní samostatnosti každého z druhů ozbrojených sil nastupuje těsnější jejich spojení a součinnost ve všech formách ozbrojeného zápasu.

Jinak řečeno: Žádný z druhů ozbrojených sil nemůže už plnit strategické cíle samostatně. Tím se rozšiřuje obsah vševojskového operačního umění, které je určujícím a principiálním základem pro všechny druhy ozbrojených sil. Tendence rozšiřování vševojskového charakteru bojové činnosti se neprojevuje pouze v operačním umění, ale zákonitě proniká i do taktiky druhů vojsk.

Při tom je třeba neustále si uvědomovat už zmíněný vliv rozvoje vojenské techniky na taktiku a tím i na operační umění, neboť možnosti a způsoby vedení bojové činnosti jsou dány především vlastnostmi bojové techniky. Historie ukazuje, že planost či neplatnost jednotlivých zásad operačního umění, jejich větší či menší změny, případně vznik zásad nových, byl vždy spjat s těmi bojovými prostředky, které v dané době nejvíce ovlivňovaly vojenské operace. V současné době, vedle problematického použití jaderných zbraní, na které poukazují mírové iniciativy SSSR, jsou to především vysoce přesné zbraně a nové průzkumné palebné systémy. Ty umožňují vedení úderů do celé operační i strategické hloubky s cílem současného rozbití hlavních uskupení nepřítele a vyřazení nebo ochromení podstatných částí politickoadministrativních a vojenskoekonomických středisek protistojících států a jejich vojenských seskupení. S tím souvisí hromadné použití vzdušných kosmických sil a vedení úderů na objekty prvního pořadí na podkladě údajů integrovaného průzkumu. Vysoká elektronizace těchto systémů dále stupňuje problém radioelektronického boje, a to ve všech jeho součástech. Charakteristické může být hromadné vysazování taktických, operačních a operačně taktických vzdušných výsadků s rozsáhlým zasazením vzduchem přepravovaných vojsk. Vzhledem k možnostem nepřítele připravit v krátké době agresi a uskutečnit překvapivý úder na celou hloubku válčiště, bez předchozího rozvinování, přichází v úvahu příprava a vedení prvních obranných operací bez souvislé fronty a rozpracování otázek přechodu do útočné operace z míst stálé dislokace a prostorů cvičení vojsk. V této souvislosti se do popředí pozornosti dostává

v nové podobě problém dalšího zdokonalování bojové a mobilizační pohotovosti vojsk. Vedle manévrovosti, vysoké dynamiky, ničivosti a prostorového rozmachu soudobých operací mohou připomenout ještě nepřetržitost bojové činnosti velkými uskupeními ozbrojených sil, popřípadě další otázky, které mají přímý i nepřímý vliv na operační umění a taktiku vojska PVOS.

Obecně platná východiska předurčující další rozvoj operačního umění a taktiky vojska PVOS

Předmětem teorie operačního umění vojska PVOS jsou zákonitosti boje ve vzdušném kosmickém prostoru, tj. organizace protivzdušné obrany a přípravy operačních svazů PVOS k vedení bojové činnosti při odražení úderů letectva nepřítele a zmaření jeho operací. Hlavním obsahem operačního umění vojska PVOS je teorie a praxe přípravy a vedení protivzdušných operací společně s dalšími druhy ozbrojených sil, teorie a praxe bojové činnosti a použití vojska PVOS ve vševojskových a samostatných operacích. Operační umění vojska PVOS zkoumá zákonitosti bojového použití různých sil a prostředků PVO, rozpracovává základní principy použití operačních svazů a organizací vedení bojové činnosti vzhledem k podmínkám daného válčiště resp. vzdušného operačního směru, vypracovává teoretické poznatky a praktické závěry pro tvorbu uskupení a bojových sestav vojska PVOS. Dále rozvíjí základní formy bojové činnosti vojska PVOS (účast v protivzdušných a vzdušných operacích a vedení tzv. systematické bojové činnosti), zkoumá a realizuje nejvýhodnější způsoby vedení manévru silami a prostředky PVO, zabývá se otázkami operačního zabezpečení, organizací velení a součinnosti, řeší problémy obnovy bojeschopnosti vojsk po uskutečněných úderech, popřípadě rozšíření prostoru bojové činnosti, ovlivňuje operační přípravu velitelů a štábů a usměrňuje rozvoj taktiky druhů vojsk a svazků PVOS.

To znamená, že operační umění PVOS rozpracovává a realizuje zámysly a doporučení strategie, a to prostřednictvím taktiky druhů vojsk. Operační umění tudíž zaujímá vedoucí postavení vůči taktice vojska PVOS, jejímž základem je rozpracování otázek organizace vedení bojové činnosti svazků PVOS, bojů svazky a útvary druhů vojsk PVOS (PLRV, SL, RTV a speciálních útvarů). Pro taktiku určuje směry vývoje druhů zbraní a způsobů bojového použití druhů zbraní a způsobů bojového použití svazků, útvarů i jednotek druhů vojska PVOS při řešení konkrétních úkolů PVO objektů a prostorů, nebo při přehrazování důležitých náletových směrů. Souběžně s tím řeší otázky bojového, speciálního a týlového zabezpečení.

Operační umění vojska PVOS vychází ze stejných principů, kterými se řídí vševojskové operační umění, jako je vysoká aktivnost a rozhodnost činnosti, stálá bojová pohotovost, vedení bojové činnosti společným úsilím a v těsné součinnosti druhů ozbrojených sil a vojsk, princip soustředění úsilí na nejdůležitější směry, prostory a objekty v rozhodujícím okamžiku, princip nepřetržitosti bojové činnosti, pružnosti manévru, vytváření a obnovy záloh, překvapení a utajení i všestranného zabezpečení bojové činnosti. Způsob realizace těchto principů má v podmínkách PVO své zvláštnosti, jejichž rozpracování je otázkou operačního umění PVOS. Mnohé z uvedených principů se navzájem prostupují a ovlivňují. Je to zcela logické, neboť jejich realizace se povětšinou děje v jednotě a spojitosti. Na tom nemění nic skutečnost, že některé z nich se případ od případu uplatňují s větší či menší intenzitou. Míra

jejich uplatnění bude rozdílná podle situace a bude se lišit v různých operacích, ale zejména pak v různých obdobích těchto operací. V každém případě je však třeba mít neustále na paměti, že opomenutím některého z nich se zpravidla snižuje nebo i anuluje účinnost všech ostatních. Přes dlouhodobější platnost těchto principů nelze tvrdit, že jsou neměnné. Mění se a upřesňují s vývojem bojové techniky a zbraní, na základě změn v organizační struktuře vojsk, se zásadami vojenské doktríny a strategických názorů na charakter a způsob vedení války a operací. Dokumentuje to řada zkušeností z předchozích válek, kde můžeme sledovat, že některé principy operačního umění a taktiky platily pro více válek, některé pouze pro jednu válku. Určitou proměnlivost či relativní platnost některých principů můžeme vidět i v hloubce nebo rozsahu jejich uplatnění, což je limitováno především možnostmi bojových prostředků. Není vyloučeno, že zvětšování prostorových dimenzí ozbrojeného zápasu a předpokládaný posun vojenství do kosmického prostoru poznamená i principy operačního umění PVOS, a to zejména ve smyslu jejich dalšího rozšíření. Spolu s dalšími činiteli zcela určitě ovlivní realizaci těchto principů a rozšíří celkový obsah operačního umění i taktiky vojska PVOS.

Rozšíření obsahu operačního umění PVOS a některé změny v taktice druhů vojsk

Obsah a směry rozvoje operačního umění v současné době jsou dány novými úkoly PVOS, které vyplývají z úrovně a perspektiv dalšího vývoje nepřátelských prostředků vzdušného kosmického napadení a z rozvoje prostředků PVO.

Nejreakčnější kruhy USA a NATO ve své agresivní politice přisuzují hlavní úlohu činnosti kosmických zbraní a strategických jaderných sil, tj. mezikontinentálních raketám, ponorkám s jaderným pohonem a strategickému letectvu. Na evropském válečnickém poli pak operačně taktickým raketám a taktickému letectvu. Charakteristickým rysem výstavby letectva nepřítele je to, že do jeho složení vstupuje více kvalitativně nových typů prostředků vzdušného napadení (se zvýšenými letovými a bojovými vlastnostmi) a že frekvence obměny a zdokonalování této výzbroje se neustále zvyšuje. Většina pilotovaných i bezpilotních prostředků nepřítele včetně řízených střel s plochou dráhou letu, bude pravděpodobně působit z malých a přízemních výšek a ve velkých náletových hustotách. To vyžaduje komplexní zasazení všech vhodných prostředků PVO, které by zabezpečily včasné zjištění, sledování a ničení těchto vzdušných cílů. Zvláštní význam přitom má organizační a technické sjednocování systému průzkumu vzdušného nepřítele, který by umožnil další snížení spodní hladiny souvislého radiolokačního pole, dále použití protiletadlových raketových kompletů vícekanálového typu i užití některých doplňkových, pasivních prostředků protivzdušné obrany. Mimořádnou úlohu v systému PVO zaujímá boj s tzv. speciálními vzdušnými cíli, jakými jsou např. strategické průzkumné letouny SR-71, retranslační letouny průzkumných palebných systémů typu TR-1 a E-3 A(C), letouny REB a tzv. radiolokačně neviditelné letouny, vyráběné podle nové technologie „Stealth“. Úspěšně čelit těmto prostředkům znamená neustále sledovat a přehodnocovat důležitost jednotlivých vzdušných cílů, dosáhnout vyšší mobility systému PVO jako celku, zvýšit radioelektronickou odolnost stacionárních prvků PVO, vhodně technicky skloubit kombinované použití prostředků pasivní a aktivní radiolokace, efektivně využívat stáva-

jičí systémy PVO a zavést do výzbroje nové, účinnější prostředky průzkumu a ničení. Na celkovém zvýšení efektivity PVO se významnou měrou podílejí automatizované systémy velení, jejichž rozvíjení formou určité modernizace a nástavby je dalším závažným úkolem PVOS.

Vzhledem k různorodosti prostředků letectva nepřítel a prostředků PVO se rovněž do operačního umění PVOS stále více promítají už naznačené integrační tendence, a to zhruba ve dvou směrech. Jednak v tom, že operační umění PVOS se více přimyká k vševojskovému operačnímu umění a dále se projevují uvnitř svazů a svazků PVOS samotných, zejména pak v rámci jednotného systému PVO členských států Varšavské smlouvy. Současně to znamená, že vševojskové operační umění daleko důsledněji vychází z možnosti a způsobů bojové činnosti vojska PVOS. Tyto tendence se prosazují v dialektické jednotě s prostorovým rozmachem a velmi rychlým časovým sledem soudobých vzdušných a protivzdušných operací. Ve svých důsledcích znamenají další propojení operační a taktické součinnosti vojsk zúčastněných na odražení úderů vzdušného nepřítel a prohloubení spojenecké součinnosti včetně účasti svazů a svazků spojeneckého složení na PVO teritoria různých států koalice. A to vše s cílem sladění bojové činnosti vojsk a maximálního využití jejich bojových možností.

Plánovanou modernizací letectva nepřítel se zvyšují i možnosti nenadálého vzdušného napadení států socialistického společenství. Vyplývá to z koncepce přípravy imperialistických států na agresivní válku. Její překvapivé zahájení je možné po déletrvajícím vyostřeném mezinárodním napětí, v situaci operačně taktických nebo strategicko-operačních cvičení, při využití rozsáhlejší odpoutávací činnosti nepřítel a nebo v rámci probíhajících lokálních válek. Z toho důvodu také pravděpodobný vzdušný nepřítel modeluje svou činnost v době míru tak, aby mohl zastřít okamžik zahájení nenadálého vzdušného napadení. Z těchto podmínek se zvyšují nároky na další zdokonalení systému bojové pohotovosti vojska PVOS s využitím všech dostupných materiálových, energetických a lidských zdrojů.

Přes relativní samostatnost specifických zvláštností bojové pohotovosti jednotlivých druhů ozbrojených sil a vojsk je nutné mít na zřeteli její společný základ a z něho vyplývající vzájemné podmíněnosti. To znamená, že otázky bojové pohotovosti jednoho druhu ozbrojených sil či vojsk nelze řešit nezávisle. Neopak soudobý trend neustálého sblížování a propojování různých druhů operací na počátku války tyto oboustranně působící vlivy jen zvýrazňuje. Proto je nutné vycházet ze společných cílů, přihlížet k určitým sjednocujícím činitelům, respektovat a řešit vzájemné a někdy i protichůdné nároky a požadavky na zabezpečení vysoké bojové pohotovosti vojsk v tom nejširším slova smyslu. Patří sem i promyšlená modernizace a další výstavba systému PVOS, která je předpokladem postupného plnění uvedených úkolů. Včasné vytváření uskupení sil a prostředků PVO, odpovídající činnosti vzdušného nepřítel, zahrnuje v současném období řešení otázek plynulého přezbrojování novou technikou a plného využití techniky zavedené, připravenost lidského potenciálu a potřebného množství materiálně technických prostředků, dodržení příslušných norem utajení a celou řadu dalších otázek, které s touto výstavbou souvisí. Přes možnost obrany rozsáhlejších územních celků, která je dána použitím novějších prostředků PVO, zůstávají základem optimálního uskupení a organizace PVO určité kombinace zonální, pásmové a přímé objek-

tové obrany. V této souvislosti je třeba poznamenat, že s postupným růstem ekonomické síly státu vzniká nutnost a současně i možnost organizace PVO dalších důležitých průmyslových středisek a mohutnějších energetických zdrojů. A to je další z významnějších otázek, která stojí před operačním uměním PVOS a svým způsobem jeho náplň rozšiřuje.

Cílem mého článku bylo pouze ukázat na některé vybrané otázky, které souvisí s rozvojem operačního umění a taktiky vojska PVOS. Jejich okruh zdaleka není a ani nemůže být uzavřen. Zřejmě tyto problémy narostou, prosadí-li se militarizace kosmu, která nepochybně silně ovlivní dnešní i budoucí organizaci PVO. V každém případě je však třeba počítat s tím, že tempo nazačených změn se bude neustále zrychlovat a že řešení otázek efektivní PVO bude stále složitější.